

del cast. *faraute* (ell mateix gallicisme). Del cast. és manllevada també una forma vulgar val. *faraute*: «Els *farautes* de Manises: s'aplica el sobrenom --- per ser tan xarradors», MGadea (*T. del Xè* I, 156). Mentalitat castellana, mots castellans.

HERBA, del ll. HĚRBA id. □ 1.^a doc.: fi S. XIII, Lull, *VidesR*.

«De jorns jo vaig per aquesta aforest, sguardant ço que natura fa en los arbres e en les *erbes*, per tal que en aquella obra pusca contemplar Déu, segons art de filosoffia ---», «en una bella plana hon se anaven deportar lo filosoff e Fèlix, hac moltes *erbes* medicinals, que havían gran virtut; can Fèlix vesé aquelles *erbes* demanà al filosoff —¿Per qual entenció ha Déus donada virtut a les *erbes*?», «dementre que-l filosoff enaxí perlava ab Fèlix de la virtut de les *erbes*, un ca venc menjar denant ells una *erba*, per la qual gità colres que en lo ventre tenia», *Merav. v* (pròleg, *NCL*, 42.17; cap. 32, 53.22, 58.6).

«L'escampament del salpàs, que significa set escampamens de la sanc de Jesús Crist... aquests esc. de sanc foren feyts ab l'isop d'umilitat --- isop és *erba* humil e cauda», *VidesR*, 270r2; «lo matí següent lo Comte hermità era pujat en la alta muntanya per a collir *erbes* per a sustentació de sa vida --- lo pobre de vell, que molts dies eren passats que no avia menjat sinó *erbes*, véu la ciutat molt atribulada ---», JoMartorell (*Ag. I*, 28); «pels cingles, per les comes, / pel silenci dels prats i en la ribera / fan dringar l'esquellot mentres pasturen / l'*herba* fresca a l'atzar --- Ella cauria / ---», Maragall.

Mot del català de sempre, i comú a tot el territori de la llengua, en forma idèntica quasi pertot: amb *é* tancada. Altrament aquest és el timbre que correspon a l'evolució de la *ĕ* davant r + labial, i en particular b, segons la llei de Fabra (*RHis.*, 1906, cf. *LleuresC*, p. 400). Se n'aparten només els parlars d'un sector considerable del Pall. i Ribag. superiors, on la *ĕ*, davant una petita part de les condicions en què es torna *é* en els altres dialectes catalans, apareix conservant el timbre obert *é* (com vaig detallar en *EntreDL* II, 37).

Aquest sector comprèn la Vall Ferrera i la de Cardós (des d'Àreu a ponent: una *riuà d'érba*, *trósez d'érba*, *korónda d'érba* = *garbera*), la capçalera de la N. Pallaresa, Vall d'Assua etc. (*l'érba* Surp, 1959), la Vall de Boí (Taüll 1953, *tajà l'érba* Boí 1972) i la de l'Isàvena (*érba tíerna* Lasquarri, *l'érba i el fánego* Pobla de Roda, «és una *érba* que diuen grixolera» Viles del Turbó, 1957); però ja poc més al Sud i SE. comença el timbre tancat del cat. general: *érba* a Tor de Vall Ferrera (1932), «és un patamoller que cria una *érba* guita, que no val res» Paüls de Flamicell, 1964.

Mentre que a la Vall de Benasc, en aquestes condicions peculiars, ja comencen fenòmens de diftongació, i a Lliri tenim *yérba* («la y. de la barga», 1965); i continua igual més enllà dels nostres últims límits, per les valls de Gistau, Bielsa etc.: una *pála de yérba* San Juan de Plan, *dallar la yérba*, un *cornuto de y.*, Bielsa, 1965). No es pot dir ben bé que el benasquès tingui

aquí condicions castellanques, com sigui que en aquesta posició inicial, en tals combinacions, la *ye* va englobar igualment la major part del gascò pirinenc. Car, per bé que a la Vall d'Arán hi hagi *érba* (i no estem gens segurs que el nom de l'Estany *Gerbè* tingui res a veure ací), en tot cas el diftongat *yérba* no solament tingué ampla extensió a les valls més occidentals, sinó que fou tan antic que arribà a temps per participar en la consonantització de la *ɪ*- (cf. aran. i gascò *gĕrm* *ĕrĕmum*, *gĕyus* *ĕbŭlos* etc.); i a Bigorra trobem *gerbe*, documentat ja a primers del S. xv: «no-us deuen bedar --- *gerbe* ne aygua ni fulha» (a. 1406, *Libre Vert de Benac*, p. 114).

Pel que fa als parlars valencians també S. Guarner, en el seu article en col·laboració amb Navarro Tomás, havia dit que la *e* de *herba* era oberta, però ho desmentí JGiner (Renat, «El Camí», 1-ix-1934; *Misc. Fabra*, 351), com Fabra havia ja refutat una afirmació paral·lela de Barnils (*BDC* I, 1913); tenien raó ells certament (*AlcM* retira tàcitament aquesta *é* de S. Guarner, en donar la llista de pronuncies dial. de *herba*, tot i que En Sanchis participava molt en la redacció d'aquell període de l'obra); de tota manera és versemblant que l'afirmació d'aquest no fos enterament infundada, o sigui que hi hagi algun sector valencià que faci com el de l'Alt Pallars.

No ens entretindrem gaire ací en els noms compostos d'herbes concretes (del tipus d'*herba queixalera*, *herba de Santa Rosa* i anàlegs): tenim dades de bastants, però les imprecisions dels informants i el dèficit en coneixements tècnics, ens privarien així com així, d'aprofitar-ne gran part, i justament disposem ací de bons repertoris en els *DFa.*, *DAG.*, *AlcM* etc.: *herba de Nostra sinjora* (espècie de farigola) Taüll, 1953; *herba de Sant Joan* 'tomanyins, caps d'ase', Vilaller, 1953; per a *herba cordillera* (Estaon), V. *CORDA*; *herba lletera* (Tor), V. *LLET*; *herba-lluïsa*, V. *maria-lluïsa*; *herba sana*, V. *SÀ*; *érba-jám* Benigànim (1962), *herba silvestre* que s'usa «per estancar la diarrea». Per a *herba colera* i *herba-col* (aquest ja en *OPou*, *TbPu*), V. *COLAR* II i *EntreDL* I, 162.

DERIV.: *Herbaci* [-áceo, Lab. 1840, -aci *DOrt.*; «amb qualitat d'herba», Fontserè, *CiFiNat.*]; «planta herbàcia», nota de P. Font i Quer en Coromines (*O. C.*, 841, n. 5). *Herbada*. *Herbai*. *Herballatge*, V. *abellatge* (*ABELLA*). *Herbam* [1868, *SLitCosta*]: «I pasturen l'*herbam* vora l'avajonera ---», JSebPons (V. ací, vol. I, 503a30).

Herbar. *Herbari* [*DOrt.*]. *Herbàs* (?). *Herbassada*. *Herbassal*. *Herbassar* m. [Lab. 1840]; *herbasseguer*. *Herbassejar*. *Herbasser*, -era [1309] «tota *erbacera* que cu<I>la *erba* per possessions d'altres, hağa ad arrancar la *herba*», doc. ross. (Alart, *RLR* VIII, 57); *herbasseria*. *Herbat* [*DOrt.*].

Herbatge [S. xiv] 'herbei': «Lançolot cavalcà per mig la forest, tant que él vènc al departiment de dos camins --- e dix que alí posaria de huy-més, e trasc lo fre al seu caval, e lexà-l péxar en un bel *arbatge* que-y avia ---», Reixac (*Questa*, 96.18); i en una crònica eivissenca del S. xiv o xv (Macabich, *Feudalisme*, 66,